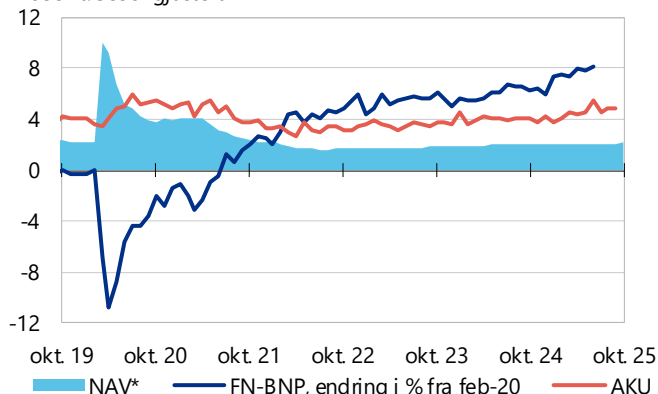

Onsdag publiseres **nasjonalregnskapet for tredje kvartal**. BNP Fastlands-Norge økte 1,2 prosent sesongjustert fra andre halvår i fjor til første halvår i år, etter to svake foregående år, jf. figuren under. Oppgangen har vært bredt basert, men særlig drevet av økt forbruk hos husholdningene, herunder økte bilkjøp, og økt eksport av verkstedsprodukter. Samtidig er utviklingen i bygge- og anleggssektoren fortsatt svak. Oppsvinget i fastlandsøkonomien ventes å fortsette i tredje kvartal. Produksjonsindeksen for industri falt 0,4 prosent fra andre til tredje kvartal, mens bygg- og anleggsproduksjonen gikk ned 0,8 prosent. På den andre siden økte produksjonen i tjenestenæringene, som utgjør drøyt 40 prosent av fastlands-BNP, med 2½ prosent. Forbruket ventes samtidig å øke videre, støttet av rentekutt og reallønnsvekst. Utenom bilkjøp har varehandelen hatt en gjennomsnittlig kvartalsvekst på hele 1,2 prosent så langt i år. Redusert momsfratak på elbiler fra nyttår ventes å drive opp nybilkjøpene betydelig, men denne effekten kommer først i fjerde kvartal.

Onsdagens publisering av nasjonalregnskapet omfatter også revisjon av statistikken, der det innarbeides nye klassifiseringer, og oppdatert grunnlagsstatistikk. I følge SSB vil BNP for Fastlands-Norge i 2022, som er det sist avlagte endelige nasjonalregnskapet, oppjusteres med om lag 5 prosent, hovedsakelig knyttet til husholdningenes konsum av boligjenester. Den årlige volumveksten revideres opp med i gjennomsnitt 0,3 prosent årlig i perioden 2000-2022, som også innebærer at produktivitetsveksten i denne perioden blir litt høyere enn tidligere lagt til grunn.

Fastlands-BNP og ledighet

Prosent. Sesongjustert

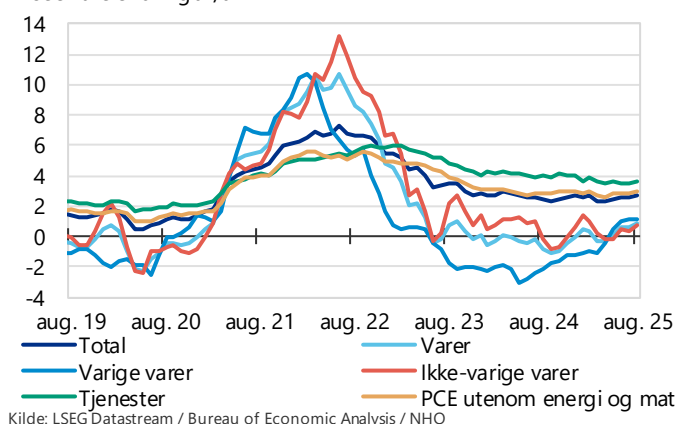
* Registrerte arbeidsledige + tiltak
Kilde: LSEG Datastream / Statistisk sentralbyrå / NHO

Torsdag publiserer Statistisk sentralbyrå **Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) for oktober**, og fredag kommer **Nasjonalregnskapet for tredje kvartal**. Sistnevnte har ligget stabilt rundt 2 prosent de siste to

årene, og tok seg senest opp til 2,2 prosent i oktober, ifølge sesongjusterte tall. AKU-ledigheten har på sin side økt med 0,6 prosentpoeng siden årsskiftet, til 4,7 prosent i september. Både sysselsetting og ledighet har økt med omtrent samme antall personer det siste halvåret, men utviklingen varierer mellom kjønn og aldersgrupper. Særlig blant yngre menn har ledigheten steget, samtidig som sysselsettingen falt fra andre til tredje kvartal i denne gruppen ifølge SSB.

USA: PCE

Prosentvis endring år/år

Kilde: LSEG Datastream / Bureau of Economic Analysis / NHO

I løpet av uken publiseres trolig **amerikansk konsumdeflator (PCE) for september og muligens også for oktober**, som er sentralbankens foretrukne indikator på inflasjonsutviklingen. Den 43 dager lange nedstengningen av amerikansk offentlig sektor har medført at en rekke nøkkeltall ikke har blitt publisert, og derfor publiseres forsinket. PCE for september ventes å vise en prisvekst på 2,8 prosent de siste 12 månedene. Det indikerer at prisveksten er på vei opp igjen etter å ha vaket rundt 2,5 prosent det siste halvannet året. Inflasjonen har særlig blitt holdt oppe det siste året av høy tjenesteinflasjon, drevet av høy lønnskostnadsvekst jf. figuren over. At prisveksten tar seg opp kan henge sammen med økningen i USAs tollsatser, som øker prisene på bedriftenes vareimport, som i neste omgang veltes over i utsalgsprisene. Sannsynlighetsovervekten for uendret rente på rentemøtet i desember tok seg litt opp i slutten av forrige uke, som må ses i lyset av at sysselsettingen utenom jordbruket (non-farm payrolls) for september ble litt sterkere enn ventet. Riktignok blir sysselsettingstallene normalt revidert noe ned de etterfølgende månedene.

Eirik Ese

Kalender	Sist	Nå
Man-fre	USA: Inflasjon (PCE) sep. okt. år/år	
Tir 0800	NOR: Prod. indeks bygg & anlegg okt.	
Tir 0800	NOR: Prod. indeks tjenester okt.	
Ons 0800	NOR: Reiseundersøkelsen Q3	
Ons 0800	NOR: Nasjonalregnskapet Q3	
Tor 0800	NOR: Arbeidskraftundersøkelsen okt.	4,7%
Tor 0800	NOR: Sykefravær Q3	6,6%
Fre 0800	NOR: Varehandelsindeksen okt.	
Fre 0800	NOR: Arbeidsledighet nov.	2,2%

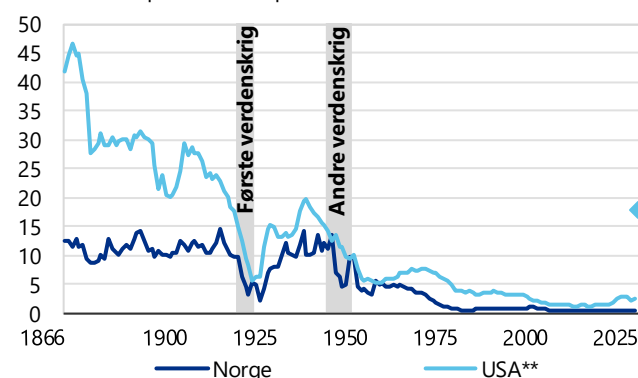
Den effektive tollsatsen, det vil si tollinntektenes andel av importverdien, er én måte å vurdere innretningen av handelspolitikken. En høy sats indikerer et stort omfang av toll som virkemiddel, og motsatt. Generelt er toll en avgift som er pålagt handelen med andre land, og som typisk har tjent tre formål: (i) skaffe inntekter til myndighetene, (ii) beskytte egen industri fra utenlandsk konkurranse og (iii) fremme gjensidige tollvilkår og markedsadgang for eksport. Med [amerikanske importtoller på sitt høyeste nivå siden 1930-tallet](#) synes toll igjen å ha blitt et sentralt politisk virkemiddel. Det gir anledning til å se tilbake på vår egen tollhistorie.

Toll som inntektskilde

Fra 1850 og frem til første verdenskrig lå den effektive tollsatsen i Norge omkring 12 prosent, jf. figuren under. Gjennom 1800-tallet var hovedformålet i tollpolitikken å skaffe inntekter til staten. Tollinntektene stod i denne perioden for over halvparten av statens inntekter, og kom i særlig grad fra varer som kaffe, sukker og tobakk. Statens varierende behov for inntekter preget derfor tollpolitikken i denne perioden.

Norge & USA: Tollsats

Tollinntekter i prosent av importverdi*

*Gjennomsnittlig effektiv tollsats. **Diamant angir estimat på USAs tollsats i 2025.
Kilde: Statistisk sentralbyrå / Yale Budget Lab / NHO

Perioden rundt midten av 1800-tallet var samtidig preget av frihandelsoptimisme. Storbritannia, datidens største økonomi, avskaffet i 1846 kornlovene som hadde vernet landbruket fra utenlandsk konkurranse. Navigasjonsakten, som regulerte handel og skipsfart mellom de britiske koloniene og andre land ble opphevet tre år senere. Og i 1860 inngikk Storbritannia og Frankrike en frihandelsavtale, den såkalte Cobden-Chevalier-traktaten, som banet vei for en rekke andre frihandelsavtaler i årene som fulgte. Disse utviklingstrekkene hadde også betydning for vår lille, åpne økonomi, som allerede da hadde utstrakt eksport av blant annet skipsfart, fisk og trelast.

Toll som beskyttelsesvern

I takt med at industrialiseringen i Norge skjøt fart ble frihandelsbølgen avløst av mer proteksjonistiske strømninger og krav om vernetoll mot slutten av 1800-tallet. Lav toll på råvarer og høyere satser på ferdigvarer

oppmuntret i noen grad til importsubstitusjon. I tillegg fremmet bøndene krav om beskyttelsestoller på landbruksprodukter. At den effektive tollsatsen likevel ligger relativt stabilt i denne perioden skyldes redusert toll på enkelte importerte varer som sukker. Bak dette ligger innføringen av inntektsskatt i 1892 som økte statens inntekter, og dermed ga rom for lettelser i tollpolitikken.

Under første verdenskrig falt tollsatsen markant. Det skyldtes i mindre grad en aktiv tollpolitikk og i større grad den særskilte økonomiske situasjonen i krigsårene med høy inflasjon. Tollsatsene på denne tiden var i hovedsak såkalte vektoller, det vil si at bestemt ut ifra innført varemengde. Når konsumprisene tredoblet seg fra 1914 til 1920, holdt derfor ikke tollinntektene tritt med prisene. Verdittoll, der tollsatsen settes som en prosent av importverdien, ble mer utbredt senere.

I mellomkrigsårene økte den effektive tollsatsen igjen. Perioden var kjennetegnet av ustabil vekst og høy arbeidsløshet. Det ga reduserte skatteinntekter til staten. For å kompensere for dette ble enkelte tollsatser hevet. Økt proteksjonisme internasjonalt, eksempelvis Smoot-Hawley-tollene i USA, bidro til å forsterke de negative effektene av den økonomiske nedgangsperioden i tredveårene. For å beskytte egen industri og landbruk ble derfor tollene hevet i flere land, deriblant Norge.

Etterkrigstidens handelsliberalisering

Etter andre verdenskrig skjer en større liberalisering av handelspolitikken, der det etableres et nytt økonomisk rammeverk under USAs lederskap. Gjennom institusjoner som GATT, senere WTO, stod frihandel sentralt. I årene som fulgte ble tollsatsene i Norge og andre vestlige land senket. Denne gjensidige tollreduksjonen fremmet likebehandling og markedsadgang, og bidro til at globaliseringen skjøt fart. Norges gjennomsnittlige effektive tollsats har de siste årene ligget omkring 0,5 prosent. Mens vi har tollfrihet på de fleste industrivarer, gir tollsatsene i dag særlig vern av landbruksprodukter.

Historien viser at tollpolitikken har svingt mellom frihandel og proteksjonisme, ofte drevet av økonomiske kriser og politiske strømninger. Dagens lave norske tollsatser står i kontrast til de økte amerikanske importollene og den globale trenden med økende proteksjonisme – et skifte som kan få betydning for norske bedrifter og norsk tollpolitikk i årene fremover.

Bård Ola Tjønneland

Avdeling samfunnsøkonomi		
E-post	Ansvar	Mobil
oystein.dorum@nho.no	Sjeføkonom	907 88 762
eirik.esen@nho.no	Norsk økonomi	416 77 620
torill.lodemel@nho.no	Arbeidsmarked, lønn	924 25 850
hallvard.morck@nho.no	Norsk økonomi	970 75 067
espen.skretting@nho.no	Norsk økonomi	957 81 985
victoria.sparrman@nho.no	Norsk økonomi	924 92 461
bard.ola.tjonneland@nho.no	Internasjonal økonomi	930 22 705

[Tidligere utgaver av NHOs Ukeblikk finnes her](#)